

VALÓSÁG

Úgy gondoltuk, hogy a felnőttoktatásról szóló tematikus összeállításunk *Valóság* rovatát a pedagógusokat leginkább érintő felnőttoktatási formának, a pedagógus továbbképzésnek szenteljük. Ezt az indokolja, hogy az előző oktatási tárca részéről ezen a téren figyelemre méltó kezdeményezések történtek, de ezek megvalósulásáról, illetve a jelenlegi oktatási kormányzat álláspontjáról hiányoznak az egyértelmű és megbízható információk. Két interjút adunk közre a pedagógus továbbképzésről olvasóink tájékoztatása érdekében. Az egyik 1998 szeptemberében, a másik 1999 februárjában készült a pedagógus továbbképzési rendszer új centrumának vezetőivel. Az első interjú arról szól, hogy milyen ambíciókkal, tervekkel, feladatokkal és milyen feltételek mellett kezdte el a munkát ez az intézmény, a második pedig arról, hogy milyen változásokat hozott a pedagógus továbbképzés tekintetében a kormányváltás.

Liskó Ilona

ELSŐ INTERJÚ SÁRI LAJOS FŐIGAZGATÓVAL ÉS POLINSZKY MÁRTA FŐIGAZGATÓ-HELYETTESSEL

TÓT ÉVA: *Mikor, milyen elképzelés alapján, hogyan jött létre ez az intézmény?*

SÁRI LAJOS: Az 1996-os törvény módosításakor elkezdődött a pedagógus továbbképzési rendszer kiépítése. Mivel a törvény kötelezővé teszi a pedagógusok számára a továbbképzést, ezért az államnak bizonyos feltételeket biztosítania kell. Az egyik a pénz, ami jelenleg a mindenkori ágazati költségvetés három százaléka. A másik a jogi szabályozás, ami tavaly december 22-én jelent meg a 277/1997-es kormányrendeletben. Ez a kormányrendelet egy csomó feladatot rendel a minisztériumhoz, illetve a miniszterhez. Az intézmény létrehozásánál az volt a megfontolás tárgya, hogy azok a feladatok, amelyeket a jogszabály a miniszterhez rendel, nehezen oldhatók meg egy hivatali szervezetben. A pedagógus továbbképzésről szóló koncepció vitáján az Országos Köznevelési Tanács (OKNT) is egyértelműen amellet foglalt állást, hogy létre kell hozni egy új intézményt erre a célra.

POLINSZKY MÁRTA: A kormányrendelet készítésével párhuzamosan kezdődött a minisztériumban a háttérintézmény szervezése. Ezzel egy időben felmerült a minisztériumban az egész háttérintézményi hálózat átgondolása abból a szempontból, hogy a közoktatási törvényből adódó feladatok, és a háttérintézmények feladatai hogyan

lennének jobban strukturáltak, és olcsóbban működtethetők. Végiggondoltuk, hogy melyek azok a tevékenységek, amelyeket csak költségvetési intézmények keretében lehet megvalósítani, és milyen tevékenységeket lehetne megvalósítani másfajta formában. Ilyen forma például a közhasznú társaság.

SÁRI LAJOS: A közhasznú társaság önálló jogi személy, nem a költségvetés finanszírozza, hanem megállapodás alapján fogalmazódnak meg a közhasznú feladatok és az azok mellé rendelt összegek. Ebben az intézményben a miniszterhez rendelt feladatok végrehajtása folyik. Részben itt zajlik például az akkreditáció. Itt arról van szó, hogy a továbbképzési programok beérkeznek a minisztériumba, átkerülnek ide, és mi mint a Továbbképzési Akkreditációs Bizottság (PAB) titkársága, az akkreditációs eljárásban kiszolgáljuk a PAB-ot, amely szakértők segítségével javaslatot tesz a miniszternek az adott program támogatásáról vagy elutasításáról.

TÓT ÉVA: *Mekkora személyi kapacitással működik az intézmény?*

SÁRI LAJOS: Harminchatan vagyunk összesen, ebben a technikai munkatársak is benne vannak. Ez lényegében véglegesnek tekinthető, egy-két fővel bővíthet még. Azt gondolom, hogy abban az esetben, ha bizonyos feladatokkal gyarapszik az intézet, elképzelhető, hogy nő a létszám. Erre vonatkozó szándékunk van, de mivel ez egy gazdasági társaság, ezt csak úgy teheti meg, ha megteremti a bővítés finansziális feltételeit. Az itt dolgozók között van pedagógus, szociológus, pszichológus, elég sokszínű a kép. Azt lehet mondani, hogy az összetételt a feladatok határozzák meg.

TÓT ÉVA: *Milyen az intézmény szervezeti felépítése?*

SÁRI LAJOS: Igazgatóságok vannak, az igazgatóságok pedig irodákból állnak. Nekem, mint főigazgatónak van egy helyettesem, Polinszky Márta, aki a szakmai munkát felügyeli. Az alternatív tanárképzés, a módszertani és képzési iroda tartozik hozzá, a könyvtár, és az informatikai igazgatóság. Mivel a cég vállalkozásokkal gyarapítja magát, van egy vállalkozási igazgatóság is.

POLINSZKY MÁRTA: A feladatokat úgy kell szervezni, hogy ne kelljen mindenre főállású embert felvenni, ezért sok külsőssel állunk kapcsolatban, egy-egy feladat elvégzésére szerződünk velük.

SÁRI LAJOS: A központ bizonyos feladatokra nem azt mondja, hogy meg tudja csinálni, hanem azt, hogy meg tudja szervezni saját infrastruktúrája segítségével. Egy holdudvarról van szó, olyan emberekben gondolkodunk, akik között van, aki jól ismert, és olyan is, aki kevésbé jól ismert a szakmában. Nyilván lesznek itt kutatási feladatok is, például a továbbképzés és a minőségbiztosítás kapcsán olyan munka vár ránk, ahol nulláról kell elindulnunk. A továbbképzés egy olyan speciális alrendszere a közoktatásnak, ahol a minőség biztosításának feladatával kapcsolatban előbb-utóbb mondani kell valamit. Mi magunk ebben nem vagyunk még járatosak, de megszervezzük azt a kört, aki ezt meg tudja oldani. Az az alapfilozófiánk, hogy nem mi csináljuk, hanem meg tudjuk szervezni egy-egy feladat elvégzését. Viszonylag jó feltételeket tudunk teremteni a munkához. Természetesen vannak saját fejlesztéseink, hogy csak egyet mondjak, a távoktatás területén.

TÓT ÉVA: *Erről mondana valamit részletesebben?*

SÁRI LAJOS: Hétszáz pedagógust fogunk képezni távoktatási formában, azt a hétszáz pedagógust, aki az MKM pályázatán számítógép vásárlási támogatást nyert. A géphez-jutás feltétele volt a képzésen való részvétel, és ezeknek a pedagógusoknak a távoktatásos képzését mi bonyolítjuk le.

TÓT ÉVA: *Ennek a képzésnek a módszertani hátterét itt dolgozták ki?*

SÁRI LAJOS: Ez folyamatban van, mert eléggé hirtelen jött a feladat, és még dolgozunk rajta. Nemzetközi tapasztalatokat is igyekszünk felhasználni, mert a világon ez sok helyen folyik, nem új dolog. Természetesen emellett a saját szellemi tőkénket is mozgósítjuk. Ennek a képzésnek a végén felsőfokú szakképzettséget kapnak a résztvevők.

TÓT ÉVA: *Ebben az esetben maga az intézmény mint akkreditált képzési szervezet működik?*

SÁRI LAJOS: Így van.

POLINSZKY MÁRTA: Visszatérve egy pillanatra arra, hogy az akkreditáció előkészítése mennyire nem hivatali munka, itt már el is kezdődött a holdudvar kiépítése. A PAB úgy döntött, hogy csak olyan embernek ad ki bírálatra pályázati anyagot, aki elvégzi az általunk szervezett tanfolyamot. Most már több, mint 360 embernek a felkészítése megtörtént. Közülük kerülnek kiválasztásra azok, akiket a további munkákba, például az őszi konferenciák során bevonunk. Szükség van arra, hogy az ország minden területén legyenek olyan szakemberek, akik erre felkészültek, akik értik ennek a rendszernek a működését, és tudnak segíteni.

SÁRI LAJOS: Rövid időn belül konferenciákat szervezünk. Októberben hat helyszínen regionális konferenciák lesznek, amelyeken kapcsolatba kerülhetnek a képzési programot benyújtók és az akkreditációs bizottsági tagok, a képzésre jelentkezők és az intézmény. Tehát lemegyünk vidéki nagyvárosokba, illetve Budapesten is lesz két konferencia. Jelenleg nagyon sok programjavaslatot vissza kell küldeni átdolgozásra. Ezért próbálunk közvetlen kapcsolatot kialakítani a programszervezők és a bírálók között. A kutatói kört úgy próbáljuk bővíteni, hogy kutatás-módszertani felkészítést szervezünk, pedagógiai kutatás-módszertani felkészítést, azzal a nem titkolt céllal, hogy akik ebben részt vesznek, azok lesznek majd a „mi kutatóink”. Természetesen ez egy elég hosszú folyamat lesz. De az a cél, hogy legyenek olyan emberek, akik gyakorló pedagógusok, és akik bizonyos fajta ismerettel rendelkeznek az ilyen típusú munkához. A jelenleg működő kutatói kör elég szűk, újat viszonylag ritkán lehet olvasni, és sokszor meglehetősen egyszempontúak az általuk írott tanulmányok.

TÓT ÉVA: *Ez a pedagógiai folyamat kutatására terjedne ki, vagy csak a továbbképzéssel kapcsolatos kutatásra?*

POLINSZKY MÁRTA: Általában kutatás-módszertanról lenne szó, de nem akarjuk a témát beszűkíteni. Elindítunk egy harminc-hatvan órás kurzust, ennyi idő alatt fel lehet kelteni az érdeklődést, és akkor a specializáció már folytatható akárhány órában. Azt szeretnénk, ha lenne harminc-negyven fő, aki kötődik az intézményhez. Aki például az adott területen az információk összegyűjtését és elemzését el tudja végezni.

TÓT ÉVA: *A szakértők képzési programját is Önök dolgozták ki?*

SÁRI LAJOS: Nem mi dolgoztuk ki, de itt készült.

POLINSZKY MÁRTA: A mi megbízásunkból dolgozták ki, de a végső csiszolásában komoly részt vállalt az akkreditációs bizottság. Amikor véglegessé válik az a kritériumrendszer, amelynek alapján a PAB a továbbképzési programokat értékeli, abba a mi tapasztalataink is belekerülnek. Az akkreditációs iroda vezetője, a képzési iroda vezetője, és jómagam is folyamatosan nézzük a pályázatokat, az utolsó betűig ismerjük ezeket. De a szakértők felkészítésének programja megbízás alapján készült.

TÓT ÉVA: *Ez valamilyen végzettséget is adó képzés volt?*

SÁRI LAJOS: Nem. Van nekünk akkreditációra benyújtva olyan anyagunk, ami szakértők képzésére vonatkozik, tehát elvileg lehetne. De ez nem az. Nem volt harminc óra sem. Abból indultunk ki, hogy itt van egy teljesen új feladat. Továbbképzési programok bírálatára Magyarországon eddig még nem volt gyakorlat. Annak a közös nyelvnek a kialakítása folyt nagyjából két nap alatt, ami nélkül nem képzelhető el egységes szemléletű munka. A technika megismerése és a közös nyelv kialakítása volt a felkészítés lényege. Olyasmi, hogy mit értünk a továbbképzés célcsoportja, minősége alatt. Alapfogalmak tisztázása folyt. Konkrét programokon, a beérkezett pályázatok értékelésén keresztül zajlott a felkészítés.

Összesen hétszázan jelentkeztek, ebből kapacitási okok miatt 360 főt tudtunk felkészíteni erre a feladatra, és döntő többségük folyamatosan részt vállalna ebben a munkában. Itt az a lényeg, hogy 1800 program került benyújtásra, ez volt az első nagy hullám. Ezeknek indítási engedélyt kell adni, és folyamatosan jönnek a további programok. A PAB célja az volt ezzel a felkészítéssel, hogy legyen körülbelül háromszáz állandó szakértő, akiknek állandóan fog tudni munkát adni. Érdekes volt az óvó néni, meg az egyetemi tanár egy csoportban, de ez nem jelentett semmiféle problémát, mert mindkettőjük számára új volt a feladat.

POLINSZKY MÁRTA: Az is cél volt a csoportok kialakításánál, hogy a pedagógusképzésben szereplő programalapítók kapcsolatba kerüljenek egymással. Az egész pedagógus-továbbképzési rendszer egyik legfontosabb céljának látom, hogy a közoktatás és a felsőoktatás szorosabban kapcsolódjon egymáshoz. Az is látszik egyébként, hogy a felsőoktatási intézmény, amikor továbbképzési programot ad be, sokkal inkább a közoktatás aktuális feladatai felé fordul, mint amikor csak az alapképzést folytatja. Ez a beadott programokból és a felkészítésen tapasztaltakból is világosan látszott, és ezért is jók voltak ezek a vegyes csoportok. Igénylik is folyamatosan a kapcsolattartást, a konzultációkat.

TÓT ÉVA: *A felsőfokú alapképzés az iskolában dolgozó tanárok szerint nagyon távol van attól a mindennapi gyakorlattól, amiben a továbbképzés során a tanárok szakmai segítséget várnának. Ezt a távolságot hogyan lehet kezelni?*

POLINSZKY MÁRTA: Láttam, milyen programokat adtak be a továbbképzésre a felsőfokú intézmények, és állítom, hogy ezek teljesen tanításközpontúak, gyakorlati orientáltságúak. Rájöttem arra, hogy egy általuk írt tankönyv használatáról szóló felkészítésre tódulnak az emberek, és jó visszajelzéseket is kapnak. Kétségtelen, hogy itt van egy anyagi forrás, amit el akarnak érni. A felsőoktatás nagyon hadakozott a verseny ellen, mert azt mondta, hogy csak ő tud továbbképezni, és senki más. Itt kellett a legnagyobb harcot megvívnia.

TÓT ÉVA: *A felsőoktatási intézmények úgy érzik, hogy versenyezniük kell egy olyan terepen, ahol szerintük ők a legfelkészültebbek?*

POLINSZKY MÁRTA: Igen. Itt arról van szó, hogy mindenkinek van áruja, a pénz pedig a vevőnél van, és a vevő eldönti, hogy hova megy. Ez egészen más helyzetet teremt, mintha monopolizálva lenne a képzés. Én ebben látom ennek a rendszernek a legfőbb előnyét. Mindig amellettt szálltam síkra, hogy mindenki képezhessen, aki akar, és a „vevő” minősítse a kínálatot.

TÓT ÉVA: *De van egy átmeneti időszak, amikor ugyan bőséges kínálat van, de a rendelet szerint állami pénzt csak akkreditált képzésre lehet fordítani, ilyen viszont még nincs.*

POLINSZKY MÁRTA: Az átmeneti rendelkezésben az van, hogy amíg nem jelenik meg az első hivatalos továbbképzési jegyzék, amely már alapítási és indítási engedéllyel rendelkező programokat tartalmaz, addig lehet pénzt költeni a mostani kötetben szereplő 1800 programra is. Ezek azok a programok, az első körben benyújtott 5000-ból, akik azt mondták, hogy vállalják az akkreditációt. Az eredeti elképzelés szerint az első továbbképzési jegyzék a jövő év végéig jelent volna meg, de ezt szeretnénk lerövidíteni, és minél előbb szeretnénk azt mondani, hogy a korábban kiadott kötetek már nem érvényesek.

TÓT ÉVA: *Az iskolák elég tanácstalanok, mert nekik tervezniük kell, de ehhez még nem látják világosan a kínálatot, meg a rendszer minden elemét. A most folyamatban lévő képzéseknek mi a státusza?*

POLINSZKY MÁRTA: Amíg nem jelenik meg az első akkreditált jegyzék, addig az eddig kiadott kötetek vannak érvényben. 120 órát kell szereznii, és az itt megszerzett órák ugyanúgy értékes képzésnek számítanak, mint a későbbi akkreditált programok keretében megszerzendő órák. Ez nem elveszett idő.

TÓT ÉVA: *Mi az elképzelés a már benyújtott 1800 programról? Egyszerre, vagy valamilyen tartalmi szempont szerint folyamatosan kerülnek értékelésre?*

POLINSZKY MÁRTA: Az 1800 benyújtott program egyszerre kerül akkreditálásra. Ez szeptember végéig lezajlik, amikor az érdekeltek megkapják az értesítést, hogy átdolgozást, kiegészítést, elfogadást, vagy elutasítást javasol az akkreditációs bizottság. Ennek a központnak lesz a feladata, hogy elemezze az 1800 programban megjelenő kínálatot tartalmi és területi szempontból. Ha azt látja, hogy valamelyik területen hiány van, akkor javaslatot tesz a miniszternek arra, hogy például Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében teremtse meg a lehetőségét, hogy több felzárkóztató továbbképzési program legyen, illetve keresse meg azt az ösztönzési mechanizmust, ami ezt megteremti. Annak idején például a Közoktatási Modernizációs Alapítvánnyal kötött a minisztérium egy szerződést arról, hogy az alapítvány eszközeit a minisztérium kiegészíti, ha az alapítvány pályázatot hirdet mentálhigiénés programokra. Vagy legyen minden területen felzárkóztató program, ahol szükség van rá. Tehát a mi dolgunk a rendszer elemzése, és javaslatot teszünk arra, hogy milyen változtatást látunk szükségesnek.

TÓT ÉVA: *Hogyan kapcsolódik az intézmény a minisztériumhoz?*

POLINSZKY MÁRTA: Ezt még nem látjuk pontosan. Az intézet vezetőjét a miniszter nevezi ki, de a központ eddig a közoktatásfejlesztési főosztályhoz tartozott. Most van kialakulóban a minisztérium szervezeti rendje, és még nem tisztázódott, hogy

ez hogy lesz. Az alapító okiratban, a közhasznú szerződésben meg van nevezve, hogy a tulajdonosi jogokat a közoktatásfejlesztési főosztály gyakorolja. Annyi valószínűsíthető, hogy mivel az akkreditációnak az államigazgatási részét a minisztériumban kell megcsinálnia, ez a tanügyigazgatási főosztály profilja. A tartalmi rész azonban nem oda illik, hanem egy fejlesztési, továbbképzési osztályhoz. Ez egyelőre még nem tisztult le.

TÓT ÉVA: *Mi a munkamegosztás a Veszprémben működő háttérintézménnyel?*

POLINSZKY MÁRTA: Az Országos Közoktatási Intézetnek van Veszprémben egy pedagógus-továbbképzési irodája, ahol egyrészt nyelvszakos tanárok továbbképzésével foglalkoznak, és a Goethe Intézettel, illetve a British Council-lal vannak államközi megállapodásaik. Az volt az elképzelés, hogy a megállapodásokat ez az intézmény venné át, de Veszprémben továbbra is folyhatnak továbbképzések. Ez sem dőlt még el. Most folyik a minisztériumban a háttérintézmények átalakítására vonatkozó munka.

TÓT ÉVA: *Konkurens viszony van a két intézmény között?*

POLINSZKY MÁRTA: Nem, ők felfoghatók egy megyei pedagógiai intézménynek, vagy egy továbbképzési intézménynek, ami bizonyos típusú továbbképzésre specializálódott. Nekünk semmilyen intézménnyel nincs alá- vagy fölérendeltségi viszonyunk, és hogy a piaci szereplőkkel hogyan alakítjuk ki a kapcsolatainkat, az teljesen rajtunk múlik. Mi magunk is egy meghatározott feladatra létrehozott háttérintézmény vagyunk.

TÓT ÉVA: *Visszatérve az akkreditációra, várhatóan a beérkezett 1800 programnak mekkora aránya kapja meg az elismerést?*

POLINSZKY MÁRTA: Elkészült egy kritériumrendszer, ami még munkaanyag. Mivel igen gyorsan zajlottak az események, a kritériumrendszer azzal párhuzamosan készült, ahogy jöttek a programok. A PAB elkészített egy kérdőívet, aminek alapján be lehetett adni a kérelmeket. Megbízást adtunk egy cégnek, hogy dolgozza ki a szempontokat, a PAB átnézte, első menetben elfogadta, de az 1800 kérelem elbírálása során még csiszolódik a kritériumrendszer. Úgy látom, hogy kevés lesz azoknak a kérelmeknek a száma, amelyek teljes elutasításra találnak, és kevés lesz az is, amely rögtön azt fogja kapni, hogy mehet. Nagy részük kiegészítésre vagy átdolgozásra szorul. Azt prognosztizálom, hogy ha valaki kap egy értesítést, hogy egészítse ki és dolgozza át a programját, amelyben le van írva az is, hogy mely pontokon van probléma, és megkapja az átdolgozáshoz a kritériumokat, akkor később ezek vissza fognak jönni, és nagy valószínűséggel elfogadásra kerülnek. Szerintem jelentős többségüknek, ha nem is olyan gyorsan, de meglesz az akkreditációja.

TÓT ÉVA: *Mi lehet az elutasítás oka? Mi miatt lehet egyértelmű nemet mondani?*

POLINSZKY MÁRTA: Például, ha teljesen más a beadott cím, és másról szól a tematika. Az első menetben még a PAB is engedékenyebb, hiszen maga is tanulja a folyamatot, ezért csak azokat utasítja el, ahol teljesen nyilvánvaló, hogy nem gondolták át a programot.

TÓT ÉVA: *Mi az egyértelmű igen kritériuma?*

POLINSZKY MÁRTA: Amikor a kérelem rendesen van kitöltve, minden pont végig van gondolva, a csatolt tematikában minden információ szerepel, amit a PAB kér.

TÓT ÉVA: *Amikor akkreditációra benyújtanak egy programot, akkor csak papíron létezik. Nem mérlegelik, hogy kell-e ez egyáltalán, és hogy milyen minőségben valósul meg?*

SÁRI LAJOS: Azt, hogy a kínálatba bekerüljön-e, nem a mi dolgunk eldönteni. A PAB dolga, hogy döntse el, hogy a kormányrendeletben foglaltaknak megfelel-e a program. Ez a program koherencia-vizsgálatára épül. Magyarul a megjelölt cél, a tartalom, a célcsoport, a hozzá rendelt eszközök, ez a PAB-vizsgálat tárgya. A tartalmat, mint olyat nem vizsgálja. Egy nagyon egyszerű példát hadd mondjak. Ha valaki az ógörög nyelv oktatására pedagógus továbbképzést szervez, akkor nem vizsgáljuk, hogy erre szükség van-e a magyar közoktatásban vagy sem. Azt nézzük, hogy ennek a továbbképzésnek van-e célrendszere, eszközendszere és célcsoportja. Összhangban van-e ez a néhány dolog egymással, és ha igen, akkor a PAB engedélyezésre javasolja a miniszternek. A tartalmi dolgokat majd a piac eldönti. Ez egy kulcseleme a magyar továbbképzési rendszernek, és szerintem eddig jól működött. Ha az a kérdés, hogy van-e preferált tartalom a képzési rendszerben, szerintem több preferált tartalom is van, csak ez nem direkt, hanem indirekt eszközökkel valósul meg. Nem azt mondjuk, hogy a mentálhigiénés továbbképzésre jelentkező mondjuk másfél-szeres pénzt kap. Ezt is megtehetnénk, és akkor teljesen egyértelmű lenne, hogy növekedne az igény a mentálhigiéné iránt, feltehetően mindenki ilyen programokkal jelentkezne, és ez mind a továbbképzőket, mind pedig a résztvevőket erre orientálná. Mi azonban nem így orientáljuk őket, hanem arra számítunk, hogy segítünk felismerni a helyzetet, és a pedagógusok az adott iskolában úgyis tudják, hogy mire van szükségük.

De, ha egy szabolcsi kistelepülésen például, ahol a cigány népesség aránya nyolcvan százalék, nincsen mentálhigiénés képzés, akkor azt mondjuk, hogy a mi feladatunk ezt a hiányt pótolni. Ha például ott a közelben van egy főiskola, akkor megkérdezzük, hogy miért nem indítanak ilyen képzést. Ha pedig nincs rá képzett ember, akkor kiképzünk ilyet, és akkor majd lesz.

POLINSZKY MÁRTA: Vagy ha például tudunk arról, hogy Budapesten van ilyen képzés, akkor eljuttatjuk az információt Nyíregyházára. Ha van egy jó program, akkor nem kell a programot többször kitalálni, akkor csak a feltételeket kell a helyszínen megteremteni hozzá.

Szerveztünk például egy konferenciát, OECD-s tanárok részvételével májusban, ahol különböző országok képviselői elmondták, hogy ők hogyan csinálták. Más országokban is felmerült a tartalomszabályozás kérdése, és a rendelet kidolgozása-kor nagy vitát váltott ki, hogy legyen ilyen vagy sem. A holland résztvevő elmondta például, hogy a rendszer bevezetésekor náluk a tanárok elsősorban szaktárgyi továbbképzésre mentek el, aztán a hangsúly a módszertanra tevődött, és ma már a tréning jellegű programok a legnépszerűbbek.

SÁRI LAJOS: Az arányok úgyis visszaigazolják, hogy a rendszerben mi hatékony, és mire van szükség.

TÓT ÉVA: *Jelenleg nálunk mi a népszerű?*

SÁRI LAJOS: Erre még nem tudok válaszolni. A programok feldolgozásánál eddig az volt a feladat, hogy tisztázzuk, hogy a finanszírozás technikája helyes-e vagy sem. A tartalmi elemzésre csak ezután kerül sor, amiből kiderülhet, hogy a képzésben

résztevő pedagógus milyen motívumok alapján választ, mennyire az iskola elvárása vagy a saját ambíciója, karrierje mozgatja a választáskor. Itt nyilván nem adatokra, hanem elemző és kutató munkára is szükség lesz.

TÓT ÉVA: *De nyilván van képük arról, hogy milyen képzések voltak eddig a legkeresettebbek?*

SÁRI LAJOS: Az 1997-es évről szimpátia-jelzések vannak, ezek arról szólnak, hogy mennyire felelt meg a képzés az elvárásoknak. Ennek alapján nem tudom megmondani, hogy például a mentálhigiénés képzést hogyan fogadták. Azt tudjuk megmondani, hogy az MKM által kiküldött adatlapokat visszaküldők 84 %-a kitűnőre vagy jóra minősítette azt a képzést, amelyben 1997-ben részt vett. Ez megdöbbentően magas arány, nem is akartam először elhinni. Ezer fölött van a visszaküldött adatlapok száma, de nagyon szórt, elsősorban kisebb településekről jöttek vissza a kérdőívek.

POLINSZKY MÁRTA: A minta nem tekinthető reprezentatívnak. 1500 intézmény küldte vissza az adatlapot. Mennyiségileg ez elég sok, de a települéсарányok nem tükrözik az intézményrendszer tényleges arányait.

TÓT ÉVA: *Azt lehet tudni, hogy sokkal többen vettek részt továbbképzésen, mint a megelőző években, tehát ilyen értelemben ösztönző hatása van annak, hogy beindult a rendszer, és pénz is rendelkezésre áll?*

SÁRI LAJOS: A kormányrendelet elfogadása óta körülbelül hatvan helyen tájékozódtam erről személyesen. Az a tapasztalatom, hogy a finanszírozást ma egyértelműen rendszerben lévőnek találják a pedagógusok.

TÓT ÉVA: *Beleértve a húsz százalékos hozzájárulást is a jelenlegi alacsony pedagógusbérek mellett?*

SÁRI LAJOS: Ezen lehet vitatkozni, de én azt gondolom, hogy a költségekhez a pedagógusnak is hozzá kell járulnia. A húsz százalék egyébként nem feltétlenül azt jelenti, hogy a pedagógusnak ezt ki kell fizetnie. Úgy számolunk, hogy egy pedagógusnak a rendelet szerint hét év alatt százhusz órát kell elvégezni. Ez azt jelenti, hogy mai áron 140.000 Ft jut egy pedagógusra ahhoz, hogy teljesítse a százhusz órát. Ebből kell kiindulni. Persze mindig az a kérdés, hogy az iskola hogy dönt. Nagyon sokféle iskola van. Van, amelyik úgy értelmezi, hogy évente 20.000 Ft-ot el kell költenie egy főre. Ilyenkor kezdődik a maximum harminc órás képzések keresése, hogy mindenki legalább egyre el tudjon menni. A legtöbb esetben azonban évente csak a tantestület összlétszámának a harminc százaléka megy el, ami azt jelenti, hogy egy pedagógusra évente átlagosan 60.000 forintot költenek. A megfontoltabb vezetésű intézményekben ezt a pénzt jól használják fel, mert látják, hogy belefér, hogy mondjuk valaki megszerezzen egy diplomát. És úgysem fog mindenki másoddiploma megszerzésére törekedni. A vezetői döntéseket testületi döntésnek kell megalapoznia az iskolában. Van egy öt évre szóló továbbképzési program, ami testületi hatáskör, és van egy beiskolázási terv, ami vezetői hatáskör. Ez a kettő nem választható el egymástól. Az iskola szempontjából alapvető kérdés, hogy a pedagógiai program milyen személyi fejlesztési programokkal valósítható meg. Ebben a rendszerben az a jó, hogy önállósága van az iskolának, és a szakmai önállósága várhatóan nem is fog csorbulni.

TÓT ÉVA: *Az iskolákban folytatott beszélgetések során azt tapasztaltuk, hogy ez nem elsősorban lehetőségként jelent meg, hanem kötelezettségként. Sok helyen értetlenség és ellenállás érzékelhető. Tapasztalataik szerint hogyan fogadták az új rendszer bevezetését?*

SÁRI LAJOS: Ha van is ellenállás, ez nem annak a visszaigazolása, hogy rossz a rendszer. Magamban úgy szoktam fogalmazni, hogy talán az igazgatókkal kéne kezdeni a továbbképzést. Ugyanis a jelenlegi rendszerben az igazgató nincs érdekelve. Azt látja, hogy megint kapott egy plusz feladatot, és nem azt, hogy megint kapott valamire plusz pénzt. Én úgy számolnék, hogy egy nagyobb tantestület esetében kaptam évi két millió forintot, és mondjuk az SZMSZ-ben benne van, hogy minden továbbtanulás ötven százalékát fizeti az intézmény. Persze, ahol soha nem merült fel, hogy mit kellene tenni, hogy jobbak legyünk, ott lehet, hogy ez a pénz csak nyűg. Ha valaki csak kilenc órától kettőig iskolaigazgató, az lehet, hogy csak a plusz feladatot látja benne. De a többiek talán úgy látják, hogy kaptak egy új lehetőséget arra, hogy ezentúl ne kelljen kuncsorogni továbbképzési pénzért, és ne kelljen a helyettesítést szimpátia-alapon elrendezni, mert van rá pénz. A rendszer még valóban nincs kész. De a nagy szolgáltatók nem vonultak ki a rendszerből, a felsőoktatás és a szakmai szolgáltatók együtt ma is a nyolcvan százalékát végzik a továbbképzésnek. Az ő helyzetükben nem történt változás a mai napig sem. A felsőoktatás és a szakmai szolgáltatók kedvezményezett helyzete csak a továbbképzési jegyzék megjelenésekor szűnik majd meg, amikor egyenértékűvé válik szolgáltatói szempontból a kft meg az egyetem.

TÓT ÉVA: *Milyen módon tájékoztatták az új rendszer bevezetéséről az iskolákat?*

POLINSZKY MÁRTA: A rendelet megszületésekor minden igazgató kapott erről egy útmutatót, ami nem jogszabályi nyelven íródott.

SÁRI LAJOS: 1997-ben is kaptak ilyet, amit mi írtunk. Sok helyen jelent meg ezzel foglalkozó útmutatás. A hatvan hely, amit az előbb említettem, nem hatvan iskolát jelent, hanem olyan értekezleteket, ahol több száz résztvevő volt jelen, és órákon keresztül kérdések és válaszok formájában beszélünk erről a témáról.

TÓT ÉVA: *Az iskolák részéről nagyon erős elvárás a programokról szóló megbízható információ is. Aki formailag megfelel az akkreditálás követelményeinek, az attól még lehet, hogy minősíthetetlenül színvonalatlan dolgot szolgáltat.*

SÁRI LAJOS: Az akkreditáció ennek csak az első fázisa. Az akkreditáció az első lépés, és nemcsak azért, mert erre jogszabály kötelezi az államot. Ez több éves munka. A jogszabály is azt mondja, hogy 2003-ig tart az átmeneti időszak. Én optimista vagyok, és azt mondom, hogy ez talán rövidíthető, tehát előbb lesz készen a rendszer. Nagy kérdés, hogy hogyan garantálható, hogy valamennyi továbbképzés jó minőségű legyen. Azt gondolom, hogy ezt hatalmi szervezetnek nem szabad fővállalnia. Itt be kell lépniük a szakmai szervezeteknek. A szakmai szervezeteknek és a kamaráknak ebben borzasztó nagy jelentőségük lesz. Tehát azt gondolom, hogy nekünk feladatunk a minőséggel foglalkozni, de nem feladatunk az, hogy ellenőrizzük a minőséget. Azt gondolom, hogy az államnak legfeljebb az a feladata, hogy kialakítsa a mechanizmusát a szakszerű és folyamatos ellenőrzésnek.

TÓT ÉVA: *A tanárokat az érdekli, hogy ha valamilyen program minősíthetetlenül szervezetlenül és színvonalatlanul zajlik le, lesz-e ennek következménye.*

SÁRI LAJOS: Nem panaszirodaként működünk, de mi leszünk az az intézmény, amelyik a rendszerről szóló információkat összegyűjti. Ennek még nincs kitalálva a módja, hiszen május végén szerveződtünk meg, de már elindult az információs rendszer kialakítása. A mostani akkreditációs úrlapon már rajta van az a kérdés, hogy a szervezők hogyan garantálják saját munkájuk minőségét. Remélhetőleg meg tudjuk majd mondani az ide telefonáló pedagógusnak, hogy milyen visszajelzéseink vannak arról a továbbképzésről, amire jelentkezni akar. Ez nyilván csak egy idő után lesz teljes körű. Lesz egy referensi hálózatunk a szakértőinkből, akik regionálisan elég szórtaan helyezkednek el az országban, és akik szakértőként vettek részt az előkészítésben. Mindemellett nagyon nehezen tudom elképzelni, hogy „betoppanásos” ellenőrzés legyen a rendszerben, mert ezt az iskolákban is nehezen tudom elképzelni. Azt gondolom, hogy olyan eszközöket kell kifejleszteni, amelyekkel ezek az információk összegyűjthetők. De hadd legyek egy picit kritikus, úgy is mint gyakorló pedagógus. Ha az ember jelentkezik egy továbbképzésre, azért azt nem úgy teszi, hogy kinyitja ezt a könyvet. Nem azzal kezdődik a továbbképzés, hogy kitöltök egy jelentkezési lapot. Az szerintem már az utolsó fázis. Előtte tájékozódni kell, és az iskola vezetőjének is van ebben felelőssége.

POLINSZKY MÁRTA: A minőség problémáját azóta fessegetjük, amióta a koncepció elkészült, és a rendelet megszületett. Nem véletlenül került be a miniszter feladatai közé a rendszer minőségének biztosítása. Ez az utóbbi időben kezd kulcsszavá válni a magyar közoktatásban. A mi gondolkodásunkban is végig benne volt, mert tudtuk, hogy valakinek meg kell csinálnia.

SÁRI LAJOS: Most az a helyzet, hogy éppen a startvonal előtt állunk. Tudjuk, hogy hova kell eljutnunk. Ha meglesz az alapítási és az indítási engedély, akkor elhangzik a startlövés. Amikor megjelenik a továbbképzési jegyzék, onnan kezdve lesz mit vizsgálni. A rendszerszerű működést attól kezdve lehet vizsgálni.

TÓT ÉVA: *A rendszerekhez való viszony azonban gyakran már a dolgok kezdetén eldől. Ezért fontosak azok a panaszok, amik már most megfogalmazódnak.*

SÁRI LAJOS: Azért egyet hadd mondjak. Hétszáz fő jelentkezett szakértőnek, pedig csak egyszer jelent meg a felhívás. 1800 program érkezett be úgy, hogy egyszer jelent meg a felhívás szűk határidővel. Az iskolák negyede mindenfajta kényszer nélkül jelzést adott a dologról. Ezt lehet elrontani, meg rengeteget javítani rajta, de hogy a rendszer alapvetően beindult, ezt én ma már biztosítva látom. Az összes nyűgével együtt, hogy például elszámolható-e a nyelvtanfolyam vagy sem, elszámolható-e az alapfokú OKJ-s szakma, vagy sem stb.

TÓT ÉVA: *Ezekre ma milyen módon születik válasz?*

SÁRI LAJOS: Itt naponta eszméletlen mennyiségű telefon érkezik. A minisztériumba is érkeznek levelek, azokat most már ideküldik.

TÓT ÉVA: *A központ funkciói között a tanácsadást is fel kellene tüntetni, mert erre érzékelhetően nagyon nagy szükség lenne.*

SÁRI LAJOS: Biztos, hogy ezt végig kell gondolni. Persze annak eldöntése is szükséges, hogy miről adok tanácsot: tartalomról, technikákról vagy jogszabályokról. Egyébként az Internet bekapcsolása nélkül ezt ma már aligha lehet csinálni. Kész

vagyunk a közzétételre szánt információkkal, csak egy aláírásra várunk, hogy megjelenjen az oldalunk. Akár szolgáltatásként is lehetne képzés-közvetítést vállalni. Akár holnap ki tudnánk lépni a hálózatra, mert kész van az anyag, de engedély nélkül ez nem lehetséges. Szeptember 21-től naponta lesz erről szó a tv-ben, az Iskolakultúra szeptemberi, és a Köznevelés következő száma foglalkozik ezzel. A magunk eszközeivel próbáljuk ezt a köztudatba bevinni, csinálunk egy országos továbbképzési tanévnyitót, aminek nagy nyilvánosságot szeretnénk adni. Még egy dolgot hadd mondjak el. Én úgy látom, hogy ez most egy nagy kihívás az oktatási rendszer számára. Óvatosan, de úgy is fogalmazhatnék, hogy a továbbképzés karrier-lehetőséget nyújt a pedagógusoknak.

TÓT ÉVA: *Iskolán kívüli irányba is?*

SÁRI LAJOS: Igen. Én igazgatóként azt mondtam mindig, hogy ha egy pedagógus túllép az iskoláján, azzal lehet, hogy pillanatnyilag az iskolája ráfizet, de hosszabb távon nem így van. Felmerül, hogy mi lesz akkor, ha mi fizettük a továbbképzési díját, és közben átmegy egy másik iskolába. Semmi. A következő évben újra lesz normatíva, akit a helyére felvesznek, szintén érkezik valahonnan, hacsak nem pályakezdő. Szóval nem biztos, hogy minden természetes mozgást dramatizálni kellene.

POLINSZKY MÁRTA: A pedagógusok megkapták a törvényértelmezést és a leírást a rendszerről, és a minisztérium felelősei járják az országot. Itt van vége a minisztérium cselekvési lehetőségeinek. Ezen túl segíthetnek a megyei pedagógiai intézetek és segítenek is, mert maguk is érdekelték ebben.

SÁRI LAJOS: Aki becsukja a szemét és befogja a fülét, azzal nincs mit tenni. Egy bizonyos szint alatt megközelíthetetlené válik az iskola. Ezt a problémát már a tantestületnek kell rendeznie.

TÓT ÉVA: *A régi reflexek nyilvánvalóan működnek. Sok helyen azt mondják, ti tállátatok ki, ti adtok pénzt, ti teszitek kötelezővé, akkor minden részletről tájékoztassatok.*

SÁRI LAJOS: Elmegyek előadást tartani, és utána jönnek a kérdések. De van egy szint, ami alatt számunkra a probléma kezelhetetlen. Onnantól ez fenntartói, vezetői, vagy tantestületi probléma. Mert az az igazgató, aki úgy értelmezi a továbbképzést, hogy el kell mennetek, mert ezt mondja a törvény, az nyilván nem igazán alkalmas vezetésre. Rengeteg fórumra, cikkekre és egyéb alkalomra van még szükség, és a tanácsadásnak is ki kell épülnie. De a mi munkánk nem épülhet az ellenállásra. Nekünk arra kell gondolnunk, hogy előbb-utóbb a rendszer előremozdul. Az intézményekben kezd kialakulni a szakmai közvélemény ezzel kapcsolatban, nyilván a közvetlen érdekelttség is mozgatja, hogy hány órára lesz, ez is motívum. Problémaként jelenik meg az is, hogy a kötelező jutalmazás, meg az előre sorolás be van építve a továbbképzési rendszerbe. De ez nem a továbbképzési rendszer gyengéje, hanem a közoktatás finanszírozásáé. Ha megoldódik a pedagógusok alapvető egzisztenciális problémája, vagyis a bérezése, akkor ez a jogszabályi kitétel is teljeseen más helyi értéket nyer.

POLINSZKY MÁRTA: A kötelező jelleghez azt lehetne mondani, hogy azért, ha valaki hét évig semmiféle képzésben nem vesz részt önhibájából, akkor a mai követelmények között azért az elgondolkodtató, hogy tényleg ott van-e a helye az iskolában.

TÓT ÉVA: *Alig van olyan ország, ahol a továbbképzés formálisan kötelező lenne. Mi indokolta, hogy a magyar rendszer ezt így alakítsa ki? Általános tapasztalat, hogy tizenöt, mondjuk húsz százalék a testületekben akkor is ment képzésre, ha magának kellett megfizetnie vagy megszerveznie, a többiek legfeljebb hébe-hóba, és egy részüket hat lóval se lehetett elhúzni ilyesmire. Nem látszik, hogyan lehet megakadályozni az állami pénzek pazarlását, hogyan lehet elérni, hogy ne alakuljon ki a képző cégek és az igazán tanulni nem akarók között egy csendes alku a papírok megszerzéséről.*

SÁRI LAJOS: Az a kérdés, hogy az intézmény képes-e arra, hogy tudjon kreatívan gondolkodni. A továbbképzési rendszer egy kreatív testületben az állam által hozzáadott érték. De ahol arról szól a dolog, hogy nem megyek be a 22. órára, mert azt már nem fizetik meg, ott nem lehet pozitív hatása. Ha valaki nyúgnek érzi a tanítást, áldozatnak, amit csinál, akkor már vége a pedagógus pályájának.

Mindamélt a továbbképzési rendszer az iskolák és a pedagógusok számára is jó befektetést jelenthet. Érdemes mérlegelni, hogy milyen lehetőségei vannak ma egy pedagógusnak a jövedelem kiegészítésre. Én azt gondolom, hogy az iskolán belül is sok lehetőség van plusz jövedelemre. Ha a tantestület képes szellemi értéket termelni, és az iskolának jó a menedzsmentje, akkor a pedagógusok jelentős pluszjövedelemhez juthatnak.

TÓT ÉVA: *Milyen arányban vannak ilyen intézmények?*

SÁRI LAJOS: Hát azért ez még alacsony, öt százalék alatt lehet, de azért van. Erről szól a történet. Amelyik tantestület eljut odáig, hogy van eladható szellemi értéke, akkor már nem kell a tanárnak elmenni kubikolni, hanem esetleg egy másik pedagógust fog tanítani, mondjuk drámapedagógiára, és ez ebben a rendszerben ma már megfizethető. Ehhez persze másfajta fenntartói viszony is szükséges, ez is lényeges dolog. A fenntartót is meg lehet szólítani ebben az ügyben. Szerintem mindenütt megvan az aktív kisebbség, a középmezőny, meg a mindenben passzívak csoportja. Az az érdekes egy iskolában, hogy mi a domináns. Milyenek a belső arányok az intézményben. Nekiünk a motiváltakat mindenképpen meg kell találnunk, hogy legalább ők ne csalódjanak ebben a rendszerben, legalább ők érezzék, hogy meg vannak szólítva. Ezért örülök, hogy a kínálati oldalon rengeteg dolog jelent meg, és elég sok olyan, ami közvetlenül talán nem is tartozik a pedagógus munkájához. Módszertan terén például teljesen új eszközök is megjelentek. Ha egy továbbképzés azt az élményt nyújtja, hogy amit már tudok, azt igazán értsem is, ez a pedagógiában nagyon fontos.

POLINSZKY MÁRTA: Még egy fontos dolog van. Attól, hogy a pedagógusok rá vannak kényszerítve arra, hogy továbbképzésen vegyenek részt, arra is rá vannak kényszerítve, hogy hasonló helyzetű kollegáikkal találkozzanak.

TÓT ÉVA: *Sokan elmondták, hogy a továbbképzésnek, a tanulásnak, sőt, az önképzésnek sokféle fajtája, módja, eszköze van. Ez a rendszer egy bizonyos fajtáját ismeri el. De a tanfolyamon kívül a szakmai egyesületben való tevékenység, a különféle konferenciák, a fejlesztő munkában való részvétel legalább olyan hatékony, ha időnként nem hatékonyabb, mint a meghirdetett kurzusok.*

SÁRI LAJOS: Ez így van. Valóban van tanulási, illetve továbbképzési értéke az ilyenfajta tevékenységnek. Ez a rendszer arról szól, hogy van egy adott forma, minimum harminc óra, és ehhez rendel az állam pénzt. Ez nem azt jelenti, hogy nem tartja fontosnak a másikat. De vannak olyan támogatási rendszerek, például a KOMA, amiből mást is lehet finanszírozni. Fontos a szakmai információ-csere, hogy találkozzanak egymással, akiknek van egymás számára mondanivalójuk. De ez két külön rendszer. Van azért a jogszabályban némi lehetőség arra, hogy akár államközi szerződéssel alátámasztott nemzetközi kapcsolatok épülhessenek, ilyen a Lingua, a PHARE stb. Kialakultak önfejlesztő iskolák, modelliskolák, amik nem az elmúlt húsz, hanem az elmúlt két évben jöttek létre. Ha van mondandóm, akkor vagy integrálom ebbe a rendszerbe, és akkor finanszírozhatóvá válik, vagy pedig vannak kiegészítő források. Vannak pontok, ahol a továbbképzési rendszer és ezek összeérnek. Ha egy önfejlesztő iskola önmaga csinál valamit, ott modulok vannak, ott nem kell a harminc órát számolni. Az önfejlesztő iskolák egyesülete azt mondja, hogy csinál egy modult, amiből öt óra Nyírteleken van a cigány gyerekekkel való foglalkozásról, öt óra meg Újpalotán a drámajátékról, és akkor máris mód van a két rendszer összekapcsolódására.

POLINSZKY MÁRTA: Nem beszélve arról, hogy találkoztam olyan programindítási kérelemmel, hogy minden évben rendeznek konferenciát a fizika tanároknak külföldi előadókkal. Fontos az is, hogy különböző módszerek hogyan emelhetők be a különféle tanfolyamokba, hogy ne csak hagyományos módon folyjék a képzés. Ezért a kormányprogramban is szerepel, és a mi programunkban is, hogy a képzők képzésével is foglalkoznunk kell. Azt tervezzük, hogy az első kör után, amikor már lát-szik, hogy az azonos témákat milyen módszerekkel adják át, konzultációs lehetőséget teremtünk a képzőknek, hogy egymás között tapasztalatot cseréljenek.

MÁSODIK INTERJÚ POLINSZKY MÁRTA FŐIGAZGATÓ-HELYETTESSEL

LISKÓ ILONA: *Az előző interjú 1998 szeptemberében készült, most 1999 februárjában vagyunk. Arra lennék kíváncsi, érzékelhető-e valamilyen változás a pedagógusképzésre vonatkozó kormányzati elképzelésekben.*

POLINSZKY MÁRTA: Az egyik változtatás, amit a kormány programjából ki lehet olvasni, azt a pontot érinti, ami már korábban is nagy vitákat váltott ki. Nevezetesen arról a rendelkezésről van szó, hogy a továbbképzési díjak húsz százalékát magának a pedagógusnak kell fizetnie. Az új kormányprogram szerint a teljes továbbképzési költséget az állam fedezi. A másik változtatási szándék az új kormány programjában a kötelező szakvizsga eltörlése, de ez a mi intézményünk működését